

14. Цивільний процесуальний кодекс Федеративної Республіки Німеччини : Закон Федеративної Республіки Німеччини від 12.09.1950 у редакції від 24.06.2022. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/ipro/BJNR005330950.html> (дата звернення: 30.09.2022).

15. Штефан М.И., Дрижчаная Е.Г., Радзиевская Л.К. и др. Гражданское процессуальное право Украинской ССР. К.: Изд-во при Киевском ун-те. 1989. 320 с.

16. Ясинок М.М. Особливості дії цивільних процесуальних обов'язків в Цивільному процесуальному праві України : монографія / за заг. ред. д.ю.н. проф. М.М. Ясинка. К. : Алерта. 2014. 373 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-271-8-19>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Возник М. В.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри правового забезпечення

Національного університету оборони України

м. Київ, Україна

У пошуках ресурсів для розвитку країни ми маємо дбати про забезпечення гендерної рівності, надання можливостей жінкам нарівні з чоловіками (поки що саме порівняно з чоловіками, адже в більшості сфер досі спостерігається нерівність можливостей) користуватися своїми правами та іншими благами. Забезпечення гендерної рівності є серйозним ресурсом економічного та соціального розвитку та безпеки, який в Україні поки що використовується недостатньо. Питання рівних можливостей чоловіків та жінок стає все актуальнішим в українському суспільстві. Без гендерного підходу, тобто без з'ясування ролі жінки й чоловіка в сучасному житті, тих специфічних внесків, які кожний з них робить у розвиток суспільства, неможливо сьогодні уявити будь-яке психологічне, політологічне чи інше наукове дослідження. Наша держава приєдналася до основних міжнародних договорів у сфері гендерної рівності та прав жінок, зокрема Пекінської декларації, Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та Факультативного протоколу до неї, відповідних конвенцій Міжнародної організації праці, Конвенції про права осіб з інвалідністю. Україна є учасницею ключових міжнародних договорів з прав людини, зокрема Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і

культурні права, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. У 2020–2021 роках Україна отримала офіційний статус учасниці таких міжнародних ініціатив, як «Партнерство Біарріц» і «Коаліція дій для сприяння досягненню гендерної рівності», набула членства у Міжнародній коаліції за рівну оплату праці (EPIC), а також приєдналася до Групи друзів жінок, миру й безпеки, чим продемонструвала прихильність до реалізації резолюцій Ради Безпеки ООН.

Разом з тим, реальна ситуація з гендерним паритетом у всіх сферах життя поки що є далекою від ідеалу. Україна поки що посідає 59 місце в світі з півтори сотні країн, що беруть участь в цьому рейтингу, за показником «гендерний розрив», що готується Світовим економічним форумом та вимірює величину гендерного розриву у чотирьох важливих сферах нерівності між чоловіками та жінками: економічна участь, рівень освіти, політичне представництво та сфера здоров'я.

В Україні основним Законом є Конституція, і саме вона гарантує громадянам права та свободи, включаючи гендерну рівність. Так, стаття 24 звучить наступним чином: «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками» [1]. Кроком у напрямі розширення гендерних прав жінок в українському законодавстві стало ухвалення в 2005 році Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», яким визначено основні вектори реалізації гендерного паритету на всіх рівнях. В статті 1 цього Закону визначено, що до основних напрямів державної гендерної політики можна віднести наступні: утвердження гендерної рівності; недопущення дискримінації за ознакою статі; запобігання та протидія насильству за ознакою статі; захист суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі [2].

Разом з тим, рівне виборче право забезпечується згідно з п. 1 ч. 5 ст. 3 Закону України «Про вибори народних депутатів України»: «...забороною привілеїв чи обмежень кандидатів у депутати за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками» [3]. Наступними важливими документами в сфері гендерної рівності є: Указ Президента України від 6 квітня 2011 року № 389/2011 «Про Положення про Міністерство соціальної політики України» визначає, що Мінсоцполітики є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, попередження насильства в сім'ї та з питань протидії торгівлі людьми; Закон України «Про протидію торгівлі людьми».

Також важливими в сфері подолання гендерної нерівності є закони України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» 2012 року і «Про запобігання та протидію домашньому насильству» 2017 року. Перший передбачає заборону дискримінації, зокрема за ознакою статі, а другий чітко визначає всі види домашнього насильства, і домашнє насильство нарешті стає кримінальним злочином.

Стосовно гендерної політики в сфері безпеки і оборони, то тут багато років спостерігаємо гендерні стереотипи стосовно того, що жінкам заборонено працювати на деяких посадах. В зв'язку з цим в період з 2014 року, з моменту проведення бойових дій в районі Донецької та Луганської областей, багато жінок приймали участь в бойових завданнях, а реально вони були оформлені кухарями, що, на наш погляд, є несправедливим. Цю ситуацію вдалося виправити підписанням Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека». В останні роки відбулися позитивні зрушення, адже на законодавчому рівні були зняті обмеження жінкам займати ті чи інші посади. Так, в грудні 2017 року було скасовано наказ Міністерства охорони здоров'я № 256 від 1993 року, яким було визначено перелік із 450 заборонених професій для жінок. Тепер жінки можуть працювати і пожежниками, і водолазами тощо. Крім того, у вересні 2018 року Верховною Радою України підписано Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях». Ці зміни передбачають рівні права чоловіків та жінок при укладанні контракту на військову службу, жінкам дозволити їздити у відрядження та заступати у добові наряди.

У травні 2022 року ООН та організацією CARE було проведено оперативний гендерний аналіз. Він свідчить про те, що в результаті кризи жінки та представники різноманітних меншин зіштовхуються з величезними труднощами, коли йдеться про здоров'я та безпеку, а також про доступ до їжі. В Україні жінки все частіше очолюють домогосподарства і стають лідерками у своїх громадах, оскільки чоловіки йдуть на військову службу. Але жінки залишаються значною мірою виключеними з офіційних процесів прийняття рішень, пов'язаних з гуманітарними зусиллями, миротворчістю та іншими сферами, які безпосередньо впливають на їхнє життя. Аналіз ґрунтується на опитуваннях в Україні, проведених в період з 2 по 6 квітня 2022 року. Він висвітлює гендерну динаміку кризи та містить перелік рекомендацій, яких важливо дотримуватися у гуманітарному реагуванні. Рекомендації розроблені для урядів, міжнародного співтовариства та інших залучених суб'єктів.

1 липня 2022 року відбулася онлайн-дискусія «Гендерний вимір післявоєнної політики відновлення та розвитку в Україні», організована Апаратом Урядової уповноваженої з питань гендерної політики спільно

з Офісом Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, в партнерстві з проектом «Європейський Союз за гендерну рівність: Служба допомоги реформам», Українським жіночим фондом, Жіночим інформаційно-консультативним центром, Центром економічного відновлення. Цей захід підбив проміжні підсумки на шляху застосування гендерного підходу до Плану відновлення України. План відновлення розробляється Національною радою з відновлення України від наслідків війни, створеною відповідно до Указу Президента України 21 квітня 2022 року. Для належної роботи Національної ради передбачено створення при ній 23 робочих груп, що охоплюють усі можливі сфери, пов'язані з післявоєнним відновленням та розвитком України. Також, 30 червня 2022 року Міністр соціальної політики України, під час візиту до Брюсселю провела зустріч з Робертом Бедронем, головою Комітету Європейського Парламенту із захисту прав жінок та гендерної рівності, а також з членами Комітету. Міністр окреслила основні наслідки негативного впливу війни на становище українських жінок, як тих, які залишаються в Україні, так і тих, які рятуються від війни за кордоном. Мова йшла про воєнні злочини проти жінок, в тому числі сексуальні, ризики потрапляння в ситуації торгівлі людьми, вимушене переміщення та втрату доходів.

Отже, є підстава зробити висновок, що формування державної гендерної політики в Україні буде: по-перше, на основі міжнародних нормативно-правових актів, ратифікованих Україною, а по-друге, регулюється національними нормативно-правовими актами щодо рівноправності між жінками і чоловіками є

Зростання в сфері безпеки та оборони кількості жінок загалом та жінок-офіцерів зокрема свідчить про системну та планомірну реалізацію державної гендерної політики у напрямі забезпечення гендерного балансу.

Проте, ситуація щодо створенням реальних умов проходження служби для жінок нарівні з чоловіками є далекою від ідеальної й тому потрібні зміни чинного законодавства та удосконалення механізму забезпечення гендерної рівності проходження жінками служби в сфері безпеки та оборони, що в подальшому дасть змогу якісно врегулювати окремі суперечливі аспекти у зазначеній сфері.

Література:

1. Конституція України : станом на 1 жовтня 2017 р. / Верховна Рада України. Київ : Право, 2017. 93 с.
2. Про вибори народних депутатів України : Закон України від 17.11.2011 р. № 4061- VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 10-11. Ст. 73.
3. Про забезпечення прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 р. № 2866- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 5. Ст. 561.